

<https://doi.org/10.26565/2220-8089-2023-44-07>
УДК 327.5

Віра Миколаївна Пєфтиц

студентка бакалаврата,
Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна
Майдан Свободи, 4, Харків, 61022,
vera.peftits@gmail.com , <https://orcid.org/0009-0001-6091-0917>

ПЕРША МАРОККАНСЬКА КРИЗА: НЕВЕЛИЧКА ДЕРЖАВА МІЖ ВЕЛИКИХ ВОГНІВ

Детально розглядається сповнена протиріч боротьба найпотужніших сил світової політики кінця XIX – початку XX ст. за встановлення неформального контролю над султанатом Марокко під час відповідної кризи 1905 року, якій судилося стати першим своєрідним апогеєм великого геополітичного протистояння держав навколо «північноафриканського яблука розбрату». Передісторія подій досліджується одночасно у двох вимірах, тісно пов'язаних між собою багатогранними причинно-наслідковими зв'язками. По-перше, з точки зору відносно локального протистояння, зосередженого в адміністративних кордонах марокканського султанату й умовних політико-географічних межах північноафриканського субрегіону та зумовленого глибинними економіко-політичними протиріччями, що досягнули свого апогею у момент входження світу до нової, індустріальної епохи. По-друге, робиться плавний перехід від місцево-регіонального тлумачення витоків марокканської кризи до більш «глобального» її розуміння. Аналіз здійснюється ніби у двомірній системі координат: по осі «Франція-Німеччина» та осі «Антанта – Троїстий союз». Постулюється нерозривна взаємозалежність зазначених факторів та недоречність надмірної концентрації на певному «рівні» розвитку кризової ситуації навколо Марокко. Належну увагу приділено структуризації подій Першої марокканської кризи шляхом виділення та упорядкування її внутрішніх фаз; оцінюються наслідки Альхисераської конференції для всіх сторін конфлікту. Акцент робиться також на поляризації системи міжнародних відносин напередодні Першої світової війни.

Ключові слова: *Перша марокканська криза, Марокко, султанат, Франція, Німеччина, Антанта, Альхисераська конференція.*

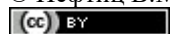
Як цитувати: Пєфтиц, В.М. 2023. Перша марокканська криза: маленька держава між великих вогнів. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології»* 44: 54-60. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2023-44-07>

In cites: Pefits,Vera. 2023. The First Moroccan Crisis: a Small State Between Great Fires. *The journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Issues of Political Science»* 44: 54-60. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2023-44-07> (in Ukrainian).

Класична політологічна думка визначає міжнародний конфлікт як пряме або опосередковане зіткнення інтересів двох чи більше сторін, основу якого складає наявність протиріч об'єктивного чи суб'єктивного характеру. Аналіз послідовних фаз розвитку конфлікту дозволяє розглядати його як єдиний процес, складений, неначе

дивовижний калейдоскоп, із багатоманітних, унікальних у своєму роді, однак взаємопов'язаних елементів. У вивченні споконвічного феномена міжнародного конфлікту особливий інтерес становить переростання конфлікту в кризу, тобто точка переходу до якісно нової площини, подолання своєрідного рубікону в конфліктних відносинах між задіяними сторонами. Історія міжнародних відносин початку минулого століття надає дослідникові надзвичайно багатий матеріал для вивчення міжнародних конфліктів: накопичені, починаючи ледь не з середини «довгого» XIX ст. Глибокі й багатовимірні

© Пєфтиц В.М., 2023.

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

політичні й економічні протиріччя, помноженні на сходження на небосхилі міжнародного життя яскравої зірки ідеологічних учень, разом надали потужного імпульсу дестабілізації доволі хиткої, однак, тим не менш, перевіреної часом, моделі взаємовідносин великих держав; сформована «за останнім словом» архаїчного «концертного» розуміння побудови світового устрою, вона похитувалася з лякаючою амплітудою під впливом глибинних тектонічних зсувів у глибинних, прихованих від пересічного ока шарах міжнародної арени, що ось-ось загрожували перетворитися на руйнівні землетруси небаченої сили. Перманентна напруженість між найпотужнішими гравцями тих часів вилилася у низку криз, що розгорнулися як «на одшибі» глобальних міжнародних процесів, так і в її неспокоїному серці – на європейських теренах.

Марокканське питання початку ХХ ст. влучно й показово ілюструє логіку зародження й подальшого розгортання міжнародного конфлікту, чие «змістовне наповнення» поєднало у собі одразу декілька рівнів міждержавних відносин: можна сказати, хрестоматійна боротьба «задіяних» сторін за колоніальні сфери (гостра франко-німецька конкуренція за Марокканський султанат) і за докорінний перерозподіл сил на загальноєвропейській політичній мапі.

Події 1905 року неодноразово ставали предметом дослідження як зарубіжної так і, певною мірою, вітчизняної історіографії. Дослідники при цьому, акцентуючи увагу на різних аспектах кризи, переважно розглядали її у контексті європейського виміру, абсолютно несправедливо ігноруючи роль марокканського фактора у підвищенні загального рівня конфліктогенності на європейській арені великого геополітичного протистояння. На нашу думку, протиріччя сторін у рамках локальної підсистеми та пошук вигідних розв'язок спірних питань напряму були пов'язані з загальноєвропейською політикою великих гравців. Вельми цікаво розглянути низку відповідних подій не стільки крізь призму їхнього виникнення, скільки з позиції, так би мовити, їхньої функції у процесі еволюції міжнародних відносин цього періоду, зокрема – їхньої виняткової ролі в процесі розділу Європи на два протиборчі табори – Антанти та Троїстого Союзу.

Говорячи загалом про «марокканський вектор» активної зовнішньополітичної діяльності Німеччини, слід дещо «відмотати час» на декілька десятиліть назад, по суті,

узявши за точку відліку безпосередньо «рік народження» Германської імперії. «Марокканська політика» останньої у своєму розвитку пододала два етапи, які певною мірою відповідали процесу еволюції економічного та політичного імперського курсу однієї з найпотужніших і, відповідно, найамбітніших, із геополітичної точки зору, країн тогочасної Європи. Зараз доцільно сфокусуватися на другому етапі, безпосередньо пов'язаному з прагненнями німецьких монополій підкорити собі невеличку за розмірами та, на перший погляд, нічим особливо непримітну північноафриканську країну, чие економічне та стратегічне значення, однак, було б вкрай недалекоглядно недооцінювати.

Перші кроки економічного проникнення до Марокко Германська імперія почала здійснювати ще у 70-х рр XIX ст. Перший німецький консул у Танжері офіційно був призначений у 1873 р.; незабаром пішли призначення в інших ключових містах султанату – у Магадорі, Саффі, Рабаті, Фесі. У 1877 р., з метою надання максимально об'єктивної оцінки стану справ у країні та ефективного планування подальших кроків економіко-політичного змісту, було сформовано офіційну німецьку групу, яка прибула до Марокко у тому самому році для безпосереднього ознайомлення з ситуацією «на місцях». У середині 1870-х рр. деякі підприємці навіть звернулися з пропозицією до Отто фон Бісмарка фізично захопити Північну Африку, у т.ч. Марокко, для подальшого перетворення на німецьку торговельну колонію. Тим не менш, «залізний канцлер», не сприймаючи фактичну окупацію Марокко в якості першочергового завдання для Німеччини, до подібних ідей, зароджених не в думках політичних діячів, а у німецьких фінансово-промислових колах, поставився досить холодно. Лише після його відставки, яка ознаменувала початок переходу Німеччини до нової, уже відверто імперіалістичної, стратегії на міжнародній арені, у «повний голос» заявив про себе інтерес до активної заморської політики. Фрідріх Гольштейн, отримавши можливість здійснювати визначальний вплив на формування зовнішньополітичного курсу своєї держави після уходу з політичної сцени Бісмарка, спочатку сповідував ідею перетворення марокканського султанату на «яблуко розбрату» між «заклятими союзниками» – Англією та Францією. Для Німеччини було б вельми непогано, вважав він, якби Англії вдалося заволодіти Танжером. «Неприми-

ренна ворожнеча між Англією та Францією, – інструктував Гольштейн свого приятеля, а за сумісництвом німецького посла в Лондоні, графа П. Гатцфельда, – яка виникла б через англійське володіння Танжером, важливіше за все інше» (Nachgelassene Papiere 1976). Очевидно, що не без впливу Гольштейну німецькі правлячі кола вважали цілком ймовірною можливість використання Марокко для залучення Англії до Троїстого союзу, а також відволікання Франції від «Вогезької діри».

Разом із тим доволі енергійно налагоджувалося комерційне проникнення власне Німеччини до султанату. Найвпливовіші фігури рейнської промислової зони цікавилися, перш за все, рудними ресурсами Атлаських гір, «перший ешелон» керівництва військово-морських сил – портами Атлантичного узбережжя. Тенденція досить глибокого «закорінення» у Марокко німецьких інтересів ставала все більш явною: так, наприклад, експорт імперії до північноафриканського султанату вже в 1894 р. склав 1 093 000 марок. Із стрімким зростанням домагань промислово-фінансових монополістів на колоніальні захоплення та, відповідно, набуття нових ринків збуту відбувалася якісна еволюція поглядів зовнішньополітичного відомства та її негласного керівника стосовно Марокко. Одним із перших на Вільгельмштрассе (адреса розташування МЗС Германської імперії) Гольштейн доходить до припущень про бажаність здійснення Німеччиною прямих захоплень у Північно-Західній Африці. Так, він вважав бажаним отримати Агадір, Магадор, Саффі, Касабланку (Die Geheimen Papiere 1956: 367). Англійські лідери не мали звички давати чіткі відповіді на цілком конкретні питання, і «марокканські справи» винятком не стали, хоча неабияку зацікавленість німців у розв'язанні цього комплексу проблем англійський прем'єр усе-таки не міг не взяти до уваги. Час від часу з Лондону надходили вельми розпливчасті сигнали, які, однак, давали змогу зрозуміти відсутність у Англії принципово негативної позиції щодо ймовірного розчленування Марокко за активної участі Німеччини. Під час візиту кайзера Вільгельма II до Англії у супроводі статс-секретаря зовнішньополітичного відомства Б. Бюлова у листопаді 1899 р. міністр колоній Чемберлен натякнув германському кайзеру про право Німеччини отримати атлантичне узбережжя Марокко. Проте не слід переоцінювати таку заяву англійського міністра; її варто розглядати в

контексті тодішніх бесід між британськими та німецькими представниками, коли Англія вкрай потребувала дружнього нейтралітету Німеччини у зв'язку з військовими діями на теренах Південної Африки, а Бальфур та Чемберлен висловлювали готовність домовитися з Німеччиною.

Зазнавши невдачі при Фашоді та з занепокоєнням спостерігаючи посилення «німецького елемента» в Марокко, французькі колоніальні кола прийняли рішення зміцнити свій вплив у північноафриканському султанаті. На початку січня 1900 року французькі війська оволоділи столицею області Туату Ін-Солу, що знаходилася між двома родючими поясами Африки, розділеною Сахарою. Подібні замисли виношувалися французькими керманічами ще раніше, однак реалізувати ці добре прораховані дії вдалося лише скориставшись скрутним становищем англійців у Південній Африці. Французький уряд при цьому відверто відкидав будь-які протести марокканського керівництва, оголосивши, що воно назавжди відмовляється вступати в будь-які перемовини з цього приводу, а спроба султанату знайти певний «захист» у англійців жодного результату не дали. Можна сказати, що все сталося з точністю навпаки; Британія в обличчі голови власної місії в Танжері А. Нікольсона відважила марокканському уряду принизливий ляпас, заявивши у спеціальній дипломатичній ноті, що Англія абсолютно байдуже ставиться до подальшої долі оазисів Туату.

До межі 1904-1905 рр. французи, отримавши визнання свого «привілейованого» становища в Марокко з боку англійців, задовольнившись домаганнями іспанців та італійців (йдеться про угоду з Іспанією 1904 р. та з Італією 1902 р., що розмежували сфери в рамках північноафриканської держави), не приділяючи необхідної уваги ступеню німецької зацікавленості в султанаті, розцінили марокканське питання як повністю розв'язаним на свою користь та приступили до перетворення країни в нову повноцінну колонію. До планів Парижу входило створення єдиного ланцюга французьких залежних територіально-політичних утворень на всьому Африканському континенті, в якому Марокко виступав би в ролі своєрідного «моста» між французькою північною та західною Африкою та ставало б логічним завершенням «французького африканського блоку» (Hanotaux 1931: 143).

У Берліні подібні звістки сприйняли як прозорий і потужний сигнал до більш актив-

них дій у рамках регіону. Маневри Парижу, у цілому сприятливий міжнародний клімат (перш за йдеться про початок російсько-японської війни, яка, за розрахунками німецьких стратегів, здатна була суттєво підірвати союзницькі обов'язки Росії перед Францією, позбавивши першу навіть суто гіпотетичної можливості війни одночасно на два фронти), тиск з боку впливових німецьких промисловців, чия увагу привертала доволі багаті марокканські надра, стали остаточними причинами для здійснення давно назрілого в німецьких політичних колах плану «налякати» французів та перешкодити їм у становленні власного протекторату.

Німеччина ретельно підготувалася до свого «марокканського демаршу», у чому величезна заслуга належала саме фон Бюлову. Так, 15 березня 1905 р. він надіслав до рейхстагу документ, у якому наголошував на посиленні тиску на султана з метою просування торгівельно-промислових інтересів Німеччини в Марокко. Подібний розклад сил, на думку канцлера, неодмінно зробив би візит кайзера до султанату не лише «історичним актом» задля закріплення економічних успіхів німців, але й закріпив їхній стратегічний політико-дипломатичний курс на поширення експансії Німеччини в цьому регіоні загалом. Спочатку імператор Вільгельм II зайняв доволі скептичну позицію стосовно пропозиції активного «втручання» своєї країни до марокканського питання, головним чином, із міркувань загальної політики. Однак аргументовані запевнення канцлера в тому, що увага всього світу буде прикута до нього, все ж таки вплинули на імператора, спонукавши його дати свою згоду на організацію даної подорожі.

Детально сплановане прибуття німецького імператора Вільгельма до Марокко надало потужний поштовх ескалації давно вже назрілих розбіжностей між безпосередньо залученими гравцями, а його знаменита промова 31 березня 1905 р. в султанському палаці, ознаменувала собою перехід марокканського конфлікту з латентного стану до фази відкритого протистояння сторін. Зокрема, заявивши, що його візит яскраво свідчить про визнання ним султана як незалежного володаря, імператор висловив надію, що вільне Марокко, чие життя буде позбавлене слів «монополія» та «анексія», залишиться відкритим для мирної конкуренції усіх націй, та обіцяв також прийняти усілякі

заходи заради захисту німецьких інтересів у північноафриканському султанаті. Платформа для затіяної демонстрації виявилася доволі вдалою: Німеччина ніби виступила заступницею принципів рівноправності всіх націй, представники яких мають на марокканських теренах певні економічні інтереси.

Для успішного виконання поставлених завдань ще в лютому 1905 р. до двору султана зі спеціальними місіями були направлені німецькі представники, які в неофіційному порядку завіряли марокканського правителя у відсутності в Німеччині політичної зацікавленості у збереженні Шерифської імперії; істинні її цілі, за словами, представників Германської імперії стосувалися лише збереження політичного суверенітету. Одразу після візиту кайзера Вільгельма до Танжеру, у квітні 1905 р. до Фесу прибув досвідчений німецький дипломат граф Таттенбах, який знову надав марокканському керівництву гарантії міцної підтримки з боку офіційного Берліна, переконавши керманців північноафриканської країни не приймати французький проект реформ до винесення цього комплексу питань на розсуд міжнародної конференції. Німці, особливо підкреслюючи значну роль султана в цьому конфлікті, вдалися до хитрощів; справа полягала у тому, що англійці та французи, укладаючи угоду 1904 року, не вважали за необхідне навіть формально проконсультуватися з марокканським правителем, поставивши його перед фактом існування договору між найвпливовішими геополітичними гравцями тогочасної Європи; таке демонстративно зневажливе ставлення, звичайно, вразило самолюбство Мулай Абдельазіза, який відмовився ратифікувати договір. Німці ж прагнули виглядати справжніми захисниками суверенітету Імперії шерифів і, вдало використовуючи антифранцузькі настрої, всіляко наголошували на своєму трепетному ставленні до точки зору монарха. Безперечно, це була лише частина «великої гри». Таким чином, султан Марокко виявився втягнутим до франко-німецьких протиріч, і кожна сторона робила всі можливі спроби повернути його до свого табору. 28 травня 1905 р. Абдельазіз офіційно повідомив французького представника про свою категоричну відмову укласти з Францією угоду, що апріорі розширила б присутність останньої у Марокко, та приєднався до вимоги німецького уряду провести міжнародну конференцію.

Безумовно, на тактичному рівні це була однозначна перемога німецької сторони: позиції французів при дворі марокканського монарха зазнали суттєвих «втрат», і поступово їхня популярність у якості ключового орієнтуру для невеличкої північноафриканської держави у бурхливому морі глобальної політики почала помітно знижуватися; при цьому така тенденція стосувалася як політичних діячів, так і власне місцевого населення, на що прямо вказують повідомлення французьких представників. На цьому етапі розвитку кризи німці фактично потіснили конкурентів «на місцях», користуючись особливою довірою серед султанського оточення.

Загалом аналіз лінії поведінки держав-учасниць Першої марокканської кризи дозволяє визнати, що початок війни у 1905 році був вкрай маловірогідний. Без сумніву, він неабиякою мірою сприяв формуванню вибухонебезпечного «вогнища напруженості» в Європі, однак жодна зі сторін через низку причин тоді не бажала радикального загострення «марокканського питання», до останнього надаючи перевагу саме мирному врегулюванню кризи; у критичній ситуації співвідношення елементів «миру» та «війни» схилилося на бік саме пошуку суто мирних шляхів розв'язання наявних протиріч.

Фінал кризового етапу «марокканської драми» розігрався в січні 1906 р. на Альхесіраській конференції, якій судилося стати справжньою ареною зіткнення двох сил: Антанти та Німеччини. Остання, виступаючи в ролі ініціатора проведення подібної зустрічі, врешті-решт опинилася в меншості: Англія, Росія, Італія, Іспанія й навіть США зайняли французьку сторону, тоді як Німеччину підтримала лише Австро-Угорщина, союзниця за Троїстим союзом, хоча й не виявляючи особливої участі у вирішенні надзвичайно далекого від неї (як із суто географічної, так і політичної точки зору) і не дуже популярного в монархії Габсбургів питання.

Альхесіраська конференція завершилася укладанням 7 квітня 1906 р. Генерального акту, що визначив статус марокканської держави та став логічним завершенням цього етапу боротьби тогочасних світових держав, закріпивши три принципи подальшого існування Марокко: його суверенітет, територіальну цілісність та «принцип відчинених дверей» і одночасно встановлюючи міжнародну опіку над султанатом із переважанням ролі Франції та Іспанії (Delonche 1916: 55-138).

На перший погляд здається, що підсумкові рішення Альхесіраса засвідчили французький тріумф і нищівний німецький провал, які в цілому здійснили низку глобальних помилок у своїх першопочаткових розрахунках (Stuart 1921: 151). Тим не менш, небажано односторонньо тлумачити результати конференції: все ж таки її рішення мали компромісний характер, не забезпечуючи сторонам конфлікту повної перемоги або ж остаточної поразки. З одного боку, перед французами (а водночас і іспанцями) відкривалися нові перспективи проникнення на терени Імперії шерифів: Париж зробив ще один крок на тернистому шляху до встановлення власного протекторату. Однак у той самий час яскраво продемонстровані в 1905 році рішучі наміри Германської імперії брати безпосередню участь у боротьбі за султанат поставили під загрозу зриву «наполеонівські плани» французів у рамках Шерифської імперії, що, своєю чергою, підштовхувало останніх до перегляду раніше розробленої стратегії «мирного проникнення» до країни. Париж «в особі» німців помітив серйозну загрозу власним позиціям у марокканському султанаті: ставало все більш очевидним, що його подальше підпорядкування Франції уможливить у т.ч. згода з боку Німеччини, досягнута: шляхом певних поступок Берліну в царині політико-економічних відносин.

Німеччина, своєю чергою, якраз цих конкретних поступок і досягла: проголошення «свободи й повної рівності» у Марокко для всіх націй «у економічному відношенні», право участі у створенні та контролі діяльності Марокканського державного банку. Нарешті, що також важливо, Германській імперії вдалося відстояти статус-кво Марокко: незважаючи на обмеження, накладені Генеральним актом, юридично воно продовжило існування як самостійна й незалежна держава на чолі з султаном як керівником зовнішнього й внутрішнього курсу власного королівства. Оцінюючи результати 1905-1906 рр, фон Бюлов зазначав, що спроба інших держав відсторонити Німеччину від вирішення надзвичайно важливого міжнародного питання зазнала невдачі, і характеризував рішення конференції «як опір прагненням Франції обійтися з Марокко так само, як із Тунісом» (Stuart 1921: 198).

Із вищесказаного випливає, що, з тактичної точки зору, німці досягли локальних цілей: Марокко залишалося на політичній карті світу повноцінним

суб'єктом, суверенним у прийнятті рішень, французи погодилися на політико-дипломатичному рівні розв'язувати наявні спори. Більш того, вони не стали повноцінними хазяями північноафриканської країни, а задовольнялися роллю європейського жандарму на марокканській землі. У свою чергу, такий статус султанату надав Німеччині можливість продовжувати боротьбу за Марокко та досягти певних «кроків назустріч» власній позиції і інтересам; це означало, що франко-німецький конфлікт залишався в цілому відкритим для подальшого врегулювання.

Проте крізь призму стратегії, ініційована Німеччиною криза закінчилася її ж власною поразкою: німцям не вдалося послабити Антанту. Навпаки, відповідні держави виступили єдиним фронтом перед обличчям Німеччини, що позитивним чином позначилося на динаміці англо-французьких відносин. Окрім того, фактично ізоляція німців на конференції поставила питання стосовно взаємин між членами Троїстого союзу, становище якого стало менш стійким у зв'язку зі зміцненням ворожого табору Антанти. Фон Бюлов звертав увагу, що під час багатосторонньої зустрічі Троїстий союз не виступив як єдина сила, а його «позаблокові» союзники не надали йому необхідної підтримки, яку продемонструвала Англія: італійське населення більш лояльно поставилося до французів, а Австрія пишалася роллю «другої блискучої держави» в цьому союзі. Тому, з точки зору загальноєвропейського балансу, сил перемога залишилася за Антантою, хоча на той час за

суттю вона не належала до повноцінних військово-політичних альянсів.

Варто також звернути увагу на те, що у сонмі переможців за результатами Першої марокканської кризи опинився також і Лондон: англійці «дали» непоганий урок Германській імперії, показавши свою значущість у питанні розв'язання складних кризових ситуацій, навіть якщо вони прямо не стосувалися їхніх інтересів. У дійсності це означало, що тільки завдяки англійській підтримці французи змогли легко маневрувати під час кризи, одночасно зайнявши жорстку позицію у відповідь на німецькі вимоги. Форін Офіс надав перевагу позиції вичікування, тим самим даючи Франції усвідомити неминучість її поразки у майбутній «великій війні» за умови відсутності підтримки – і військової, і суто дипломатичної – з боку Туманного Альбіону.

Значення марокканського питання полягає в тому, що накопичені європейські протиріччя найкраще знайшли свій вихід на периферії міжнародного життя. «Марокканське питання» виявилось органічно вбудованим до внутрішньополітичного життя держав: для французів Марокко виступало наріжним каменем «африканської імперії», а для Німеччини ця проблематика була питанням економічно значущим, на чому, перш за все, наполягали банкіри та промисловці. Незважаючи на Альхесірас, марокканські протиріччя зацікавлених держав виявилися так і не вирішеними остаточно: конференція завершилася, але вирішення марокканського питання тільки розпочалося.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2023

Стаття рекомендована до друку 05.11.2023

Vera Pefits

undergraduate student, V.N. Karazin Kharkiv National University, 4,
Svoboda Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

vera.pefits@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0001-6091-0917>

THE FIRST MOROCCAN CRISIS: A SMALL STATE AMONG GREAT FIRES

The conflict-filled struggle of the most powerful forces of world politics of the late 19th and early 20th centuries to establish informal control over the Sultanate of Morocco during the corresponding crisis of 1905, which was destined to become the first peculiar apogee of the great geopolitical confrontation of states around the «North African apple of discord», is examined in detail. The background history of events is investigated simultaneously in two dimensions, closely connected with each other by

multifaceted cause-and-effect relationships. First, from the point of view of a relatively local confrontation, concentrated in the administrative boundaries of the Moroccan Sultanate and the conditional political-geographical boundaries of the North African subregion and caused by deep economic and political contradictions that reached their apogee at the time of the world's entry into the new, industrial era. Secondly, a smooth transition is made from a local-regional interpretation of the origins of the Moroccan crisis to a more «global» understanding of it. The analysis is carried out as if in a two-dimensional coordinate system: along the «France-Germany» axis and the «Entente - Triple Alliance» axis. The inseparable interdependence of the mentioned factors and the inappropriateness of excessive concentration on a certain «level» of the development of the crisis situation around Morocco are postulated. Due attention is paid to the structuring of the events of the First Moroccan crisis by highlighting and organizing its internal phases; the consequences of the Alchiceras Conference for all parties to the conflict are assessed. Emphasis is also placed on the polarization of the system of international relations on the eve of the First World War.

Keywords: *First Moroccan crisis, Morocco, Sultanate, France, Germany, Entente, Alchisera Conference.*

REFERENCES

1. Nachgelassene Papiere. 1838-1901. 1976. Bd. 1–2. Boppard am Rhein. (in German).
2. Die Geheimen Papiere Friedrich von Holsteins. 1956. Bd. 1-4. Göttingen, 1956-1963 (in German).
3. Hanotaux, G. 1931. History of the French colonies and the expansion of France in the world. V. III. Paris (in French)
4. Delonche, L. 1916. *Statutinter national du Maroc*. Paris (in French).
5. Stuart, G.H. 1921. *French Foreign Policy from Fashodato Serajevo(1898–1914)*. NY.

The article was received by the editors 21.09.2023.

The article is recommended for printing 05.11.2023.